

verzí o přiblížení k definitivnímu textu užitému v inscenaci (režijní knihy se nezachovaly) a o zpřesnění dosavadních představ o podobě (nebo v případě hry *Mezi dvěma bouřkami* o zamýšlené podobě) inscenace. Tu dokládají ještě texty příloh obsahujících korespondenci a ohlasy v tisku v případě realizovaných inscenací. Přestože autoři jsou velmi skromní a opatrní ve svých závěrech, je zřejmé, že režisérův rukopis je tu už v obrysu dán a že je jasné, kam se bude ubírat. Nepochybně se ukazuje také silný Burianův vliv. V plánované inscenaci Mahenovy hry i ve *Vesnici žen*, ale konec konců i v *Akci Aibiš*, kde Radok pracoval technikou montáže a kde jej Svobodova scénografie podpořila ve zdivadelňování nepřilíš podařené hry pomocí technických triků. Autoři svůj terén pečlivě prozkoumali a otevřeli další možnosti výzkumu Radokových tvůrčích postupů.

PETRUŽELA, Honza (ed.) – ŠMÍDTOVÁ, Lenka. *Alfréd Radok, Tři scénáře, tři inscenace*. Praha: Transteatral, o.s., 2008.

Markéta Polochová / William Shakespeare and his Collaborators over the Centuries

ed. Pavel Drábek, Klára Kolínská, Matthew Nicholls

Ve dnech 8.–11. února 2006 se na Masarykově univerzitě (Brno) pod záštitou Katedry anglistiky a amerikanistiky a v rámci projektu Kapradí

konala mezinárodní konference nazvaná *Shakespeare and his Collaborators over the Centuries*. Pavel Drábek (FF MU), Klára Kolínská (FF MU a FF UK) a Matthew Nicholls (FF MU) se editorsky spolupodíleli na přípravě stejnojmenného sborníku publikovaného roku 2008 u Cambridge Scholars Publishing, který obsáhl všechny příspěvky z proběhnuvší konference seřazené do několika volných, vzájemně propojených tématických celků.

Nabízí se tisíc a jeden způsob, jak naložit s knihou pojednávající o Shakespeareovi. Ten v ní může být představen jako výrazná individualita (génius) nebo součást své doby a jejího literárního i divadelního kontextu, jeho dílo pak bývá analyzováno výlučně v rámci žánru dramatu, poezie či v přiznané kombinaci obého a prezentováno jako důkaz jedinečnosti nadprůměrného talentu či výsledek nesčetné literární inspirace, divadelních vlivů i autorské spolupráce.

A právě spolupráce a její nejrůznější formy se staly leitmotivem zmíněné konference. Přednesené příspěvky reflektují praxi, která byla v renesančním dramatickém světě běžná, ať už šlo o spolupráce herecké či výrazné spolutvorství dramatické. Na konferenci se sešly příspěvky, které z různých pohledů a v rámci rozličných historických epoch zpracovaly Shakespeareův vliv na jeho přímé a později i nepřímé spolupracovníky. Jak zmiňuje v předmluvě ke sborníku John Russell Brown, Shakespeareův vliv se během staletí „rozvodnil“ a jeho vody dosahovaly do takové šíře, až někde úplně vymizely, aby se ale – jak dokazují mnohé příspěvky – vynořily

i na překvapivých místech v těch nejbizarnějších souvislostech.

Sborník svým příspěvkem otvírá Lois Potter, která se věnuje Shakespearovu nedramatickému dílu v rozboru jeho básně *Vášnivý poutník* (1599) a Blountem vydané sbírky *Love's Martyr* (1601), která je dílem několika autorů a v níž je mimo jiné obsažena báseň *Fénix a hrdlička*. Elena Domínguez Romero se zamýšlí nad možným podílem Williama Shakespeara na antologii *Englands Helicon* (1600–1614) a zároveň předjímá jedno z hlavních témat první části knihy – Shakespeara jako spoluvůrce či „editor“ jiných děl. Pavel Drábek se pozastavuje nad nejpoblíbenější hrou své doby (17 přetisků) – *Mucedorem* – a jeho třetím kvartovým vydáním z roku 1610 rozšířeným o dvě a půl scény, iniciátorem jejichž vzniku, pokud ne přímo jejich (spolu)autorem, mohl být William Shakespeare. Na něj nepřímo navazuje jeden ze dvou příspěvků věnovaných z dnešního pohledu problematické hře *Thomas More* (Munday a Chettle), jejíž rukopisné dodatky mají být dílem čtveřice Chettle, Heywood, Dekker a Shakespeare. Petr Osolsobě poukazuje na větší podíl Shakespeara vkladu na základě použité symboliky, metaforiky a – jako v předchozím případě – čitelného Shakespeara autorského rukopisu. Dramatu o Thomasi Morovi se věnuje i Otília Cseicsner, která představuje Shakespeara v roli dramaturga. Lili Mesterházy upozorňuje na analogie v Shakespearově a Fletcherově dramatu *Dva vznešení příbuzní* a Fletcherově sólové hře *Ženská výhra aneb Zkrocený krotitel*, která je volným pokračováním Shakespeara *Zkrocení*

zlé ženy a zároveň Fletcherovou odpovědí Shakespearovi.

Dva příspěvky se dotýkají, jeden okrajově a druhý přímo, fenoménu anglických herců kočujících na kontinentu na konci 16. a po celé 17. století. Teresa Baluk-Ulewiczova se pozastavuje nad „špatným“ prvním kvartovým vydáním *Hamleta* v souvislosti s postavou Polonia, který zde nese jméno Corambis, stejně jako ve hře *Potrestaná bratrovražda aneb Princ Hamlet z Dánska* (s drobnou úpravou na Corambus), kterou angličtí komedianti opakovaně hráli na kontinentu. Kareen Klein se pak plně věnuje fenoménu kočovníků a „jejich Shakespeara“. Textová analýza německojazyčné hry *Romio und Julieta* (jedna z verzí hrána již 1626 v Drážďanech, manuskript je z konce 17. století) poukazuje na kombinaci prvního i druhého kvartového vydání jako na přímé zdroje anonymního německého textu.

Tím se pomalu dostáváme ke druhé polovině knihy, která přináší rozličné příspěvky věnované vlivu a přesahům Shakespearova díla a tedy potenciální, nepřímé spolupráci i po jeho smrti. Ágnes Tünde Tánács vedle sebe staví Shakespearova *Macbetha* a Davenantovu adaptaci z roku 1664. Annamária Fábrián se věnuje dvěma moderním adaptacím *Krále Leara*. Jak napovídá název jejího příspěvku „According to my Bond“, první je (post)moderní adaptací Edwarda Bonda, druhá pak dílem Elaine Feinstein, která ve feministické verzi s názvem *Learovy dcery* ozejmuje linii jejich osudů ještě před začátkem vlastní Shakespearovy hry. Shinichi Suzuki přináší pohled na Kalibana a potažmo *Bouři* v rozličných

„přiběžích ze Shakespeara“ věnovaných dětem. Naopak nejen pro děti je určena obrázková kniha F. K. Waechtera *Prinz Hamlet*, kterou představuje a popisuje Saskia Kossak.

Jednu ze sekcí je možné přeneseně pojmenovat „regionální Shakespeare“. Anna Cetera se věnuje různým podobám fenoménu Shakespeare v polské kultuře, Jacek Fabiszak se zaměří na tentýž fenomén v polské televizi. Katalin Tabi se zabývá textovou analýzou maďarských verzí *Hamleta*, Márta Minier se věnuje maďarskému románu Árpáda Juhásze *Hamlet, dán kyrálifi* (1929) i několika filmovým zpracováním hamletovské tematiky. Ágnes Matuska propojuje zdánlivě nepropojitelné – vliv renesančních her na stavbu filmu Quentin Tarantina *Kill Bill*, který téměř precizně naplňuje všechny základní tematické i strukturní charakteristiky žánru mstitelské tragédie (metoda, kterou o několik let později zdokonalil – i naplněním požadavku na skon hlavního hrdiny-mstitele – Tim Burton ve filmu *Sweeney Todd: Děbelský holič z Fleet Street*).

Příspěvek Paula Franssena je zaměřen na knižní zpracování shakespeareovského námětu. Hlavním protagonistou knihy *You, my Brother* Philipa Burtona se ale stal sám Shakespeare, respektive jeho bratr Ned, jehož očima celý příběh sledujeme. Klára Kolinská nás seznamuje se znamenitou hrou kanadské dramatičky Ann-Marie MacDonald *Goodnight Desdemona (Good Morning Juliet)*, která s nadhledem a lehkou (sebe)ironií propojuje akademický svět shakespeareovského bádání s „realitou“ her *Othello* a *Romeo a Julie*, jejichž

součástí se hlavní hrdinka stane, a zároveň upozorňuje na přítomnost výrazné jungovské symboliky, jak už napovídá samotný název příspěvku „If the Bard were still Jung“.

Knihy přináší pestrou směsici pohledů na rozličné formy spolupráce a neotřelým způsobem je seřazuje do spojitých tematických celků, které vytvářejí, ačkoli výběrový, velmi pestrý a plastický obraz shakespeareových spolupracovníků a tím v jiném světle představují i samotného Shakespeara. Všichni přispěvatelé jsou uznávanými odborníky ve svém oboru, které i přes značné rozpětí zájmů spojil nejen Shakespeare jako zkoumaný fenomén, ale Shakespeare jako součást většího celku. Pozoruhodná je už sama myšlenka a zvolené téma, které se odklonily od běžných a zažitých pohledů na Williama Shakespeara a které ho umísťují do mnohdy nečekaných a tím pozoruhodnějších souvislostí. Velkým přínosem dané publikace je tak netradiční vyobrazení Shakespeara ne jako jednotlivce, ale jako tvůrčí síly působící na své současníky i pokračovatele. Každý příspěvek zvláště přináší poutavý pohled na jednu z forem spolupráce, všechny dohromady pak vytvářejí pestrý a ucelený obraz a s nebyvalou lehkostí se doplňují a navazují na sebe i přes značný tematický rozptyl patrný z jejich výčtu. Proběhnuvší konference i publikovaný sborník všech příspěvků jsou tak nezvratným důkazem, že Shakespeare podněcuje přínosnou spolupráci i nadále.

DRÁBEK, Pavel, KOLINSKÁ, Klára, NICHOLLS, Matthew, ed. *Shakespeare and his Collaborators over the Centuries*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2008.